

Esther's Sacrifice: Violating the Big 3 to Save the Klal

Shmulie Reichman

The Big 3

1. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

כל עבירות שבתורה אם אומרים לאדם עבור ואל תהרג - יעבור ואל יהרג, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים.

(A) ועבודה זרה.... רבי אליעזר אומר: ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך

(B) גילוי עריות ושפיכות דמים... מה רוצח - יהרג ואל יעבור, אף נערה המאורסה - תהרג ואל תעבור, רוצח גופיה מנא לך? - סברא הוא. דהווא דאתא לקמיה דרבה, ואמר ליה: אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא, ואי לא - קטלינא לך. - אמר ליה: לקטלוך ולא תיקטול. מי יימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי.

(C) כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שלא בשעת השמד, אבל בשעת השמד - אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור.

(D) כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אפילו שלא בשעת השמד, לא אמרו אלא בצינעא, אבל בפרהסיא - אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור. - מאי מצוה קלה? - אמר רבא בר יצחק אמר רב: אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא....

(E) והא אסתר פרהסיא הואי! - אמר אביי: אסתר קרקע עולם היתה. רבא אמר: הנאת עצמן שאני.

Vichai Bahem

תוספות מסכת סנהדרין דף עד עמוד ב

בן נח מצווה על קידוש השם - וא"ת והא וחי בהם בישראל כתיב ואפילו ישראל היה מחויב למסור עצמו אפילו בצינעא אי לא דכתיב וחי בהם ויש לומר דדילמא לא איצטריך וחי בהם אלא כי היכי דלא נילף שאר מצות מרוצח ונערה המאורסה דאפילו בצינעא יהרג ואל יעבור לכ"ע

The Nature of the Big 3

2. מלחמת ה' מסכת סנהדרין דף יח עמוד א

תדע שהרי ג' עבירות אלו החמורות לא מפני קדוש השם נאסרו

3. המאור הגדול מסכת סנהדרין דף יח עמוד א

ושלש עבירות הללו שהזכרנו דינן שוה כמו שכתבנו ושאר עבירות שבתוכה שלא בשעת השמד ובצנעא יעבור ואל יהרג דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם ואף על גב דמכוין הנכרי להעביר לישראל אבל בשעת השמד אפי' בצנעא אי נמי בפרהסיא אף שלא בשעת השמד אפי' מצוה קלה יהרג ואל יעבור

והני מילי כולהו דקא מכוני הנכרי לעבוריה לישראל אבל להנאת עצמו ל"ש הכי ול"ש הכי שרי דהא אסתר ג"ע הואי ופרהסיא הואי ואפ"ה מותר להנאת עצמן ומנא תימרא דאסתר ג"ע הואי דהא אמרי' התם לקחה מרדכי לו לבת אל תקרי לבת אלא לבית

Giving Up Your Life for Regular Aveiros

4. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה א

כל א בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומוזהרין שלא לחללו שנאמר ולא תחללו את שם קדשי, כיצד כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגו יעבור ואל יהרג שנאמר במצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו

מלחמת ה' מסכת סנהדרין דף יח עמוד א

ואומר ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם

(וכל חכמי ישראל הנהרגים על קדושת השם בשעת הגזירה אי נמי בפרהסיא היא וכן אמרו בירושלמי אלו שמע ר' אבא למיליהון דרבנן דאמרי יעבור ואל יהרג הוה אזיל ליה ושם אמרו ר' בונא זעירא חמוניה פרי חורי חמרא בשובתא אלמא לא הוי מסרי נפשייהו לקטלא בלפנים משורת הדין)
ולא שמענו מדת חסידות לחולה של סכנה שלא יחללו עליו את השבת אלא המזרז משובח והמונע עצמו מתחייב בנפשו

5. תוספות מסכת עבודה זרה דף כז עמוד ב

ואם רצה להחמיר על עצמו אפי' בשאר מצות רשא' כמו ר' אבא בר זימרא דירושלמי שהיה אצל עובד כוכבים א"ל אכול נבלה ואי לא קטלינא לך א"ל אי בעית למיקטלי קטול ומחמיר היה דמסתמא בצנעא הוה

Risking Your Life to Save Another

6. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קעד

ודאי לא רק שאינו צריך אלא שגם אסור להכניס עצמו לספק סכנה דאדרבה הא מחללין שבת אף לרפאות מספק סכנה וכ"ש שאסור להכניס עצמו לספק סכנה להנצל מחלול שבת ומכל הלאוין, וא"כ אין לחייבו להכניס עצמו לספק סכנה גם בשביל להציל נפש חברו.

אבל מסתבר שיהיה חלוק לאו דלא תעמוד על דם רעך משאר לאוין לענין איסור דבשאר לאוין הא אסור להכניס עצמו לספק סכנה כדי שלא יעבור אלאו כדלעיל, דהא אף להסוברין דרשאי להחמיר על עצמו גם ליהרג ולא לעבור בשאר עבירות מפורש /ביו"ד/ בר"ס קנ"ז דהוא דוקא כשהעבו"ם המאנוס מכוני להעבירו על דת אבל אם אינו אלא להנאת עצמו אסור להחמיר ונקרא חובל בעצמו כמפורש בש"ך סק"ב, וכ"ש שמי שאינו מתרפא בשביל חלול שבת ואיסורין אחרים שהוא מתחייב בנפשו, וכ"ש שהוא מתחייב בנפשו ומאבד עצמו לדעת כשיכניס עצמו לספק סכנה במעשה בשביל איסורי לאוין.

אבל להציל נפש חברו אף שג"כ הוא רק באיסור לאו יהיה מותר להכניס עצמו בספק מאחר דעכ"פ יוצל נפש מישראל לפ"מ שפרש"י בסנהדרין דף ע"ד ד"ה סברא בטעם שיהרג ולא יעבור ברציחה משום דכשיעבור ויהרוג

והוא ינצל הרי איכא תרתי אבוד נשמה ועבירה וכשיהרג ולא יעבור איכא רק חדא אבוד נשמה דכי אמר רחמנא לעבור על המצוות משום וחי בהם משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל והכא גבי רוצח כיון דסוף סוף איכא אבוד נשמה למה יהא מותר לעבור,

אלמא דשוין לדין זה נפש שלו ושל חברו וממילא שייך להתיר ספק נפש שלו בשביל ודאי נפש חברו. אבל לענין לחייב ליכנס לספק סכנה כיון שעכ"פ הוא רק בדין לאו אין להחמיר יותר מלשאר לאוין למה שבארתי בטעם הרדב"ז.

אבל בלשון הב"י חו"מ סימן תכ"ו איתא שהגמיי"מ הביא מירושלמי שחייב והסמ"ע סק"ב כתב בלשון צריך שג"כ הוא כלשון חייב וא"כ הוא דלא כדכתבתי בטעם הרדב"ז לענין שא"צ לקוץ אברו להצלת נפש חברו, אבל לא קשה זה על הרדב"ז דהרדב"ז הא פסק דלא רק שאינו מחוייב להכניס עצמו בספק סכנה אלא אף שליכא מדת חסידות דה"י חסיד שוטה דספק דידיה עדיף מוזאי דחבריה כדהביא הפת"ש עיין שם, וגם כל הפוסקים לא פסקו כהירושלמי כדכתב הסמ"ע

אין ראייה להתיר שיפקיר נפשו למיתה ודאית בשביל הצלת נפש אחר ממיתה ודאית, דהא הטעם דמי יימר דדמא דיך סומק טפי דלמא דמא דהוא גברא סומק טפי הוא דבר ברור כדראה שכן נגזר מהשי"ת ולכן אינו יכול לומר שאולי דמא דידיה סומק טפי,

וא"כ כשהוא להיפוך שנגזר על פלניא ליהרג ולמות והוא רוצה להצילו בסכנה ודאית שהוא ימות ויהרג תחתיו אף שזה שנגזר עליו הוא ת"ח ובעל מעשים והוא שיכול להצילו בחייו הוא ע"ה אסור לו להציל בחייו דהרי רואה דעתה דמא דחבריה לא סומק לענין זה ודמא דידיה סומק שלכן אסור להצילו בסכנה ודאית של עצמו. וזה שפפוס ולוליינוס אחים שאמרו על עצמם שקר שהם הרגו בת המלך כדי להציל את ישראל כדאיתא בתענית דף י"ח ברש"י וכן ברש"י ב"ב דף י' אף שמשמע שהם לא היו בכלל הגזירה מדחזינן שעשו דבר היותר גדול שהרי בשביל מצוה זו אין בריה יכולה לעמוד במחיצתן כדאיתא בגמ' שם הוא משום דהצלת ישראל שאני.

אבל להכניס עצמו רק לספק שאפשר שגם הוא יחיה אין ספק שלו עושה להחשיב כנגזר ודאי על פלוני שימות מאחר שאפשר שיוצלו שניהם לכן אף שאין לחייבו כדלעיל עכ"פ רשאי

Giving Up Your Life to Save the Rabim

7. רש"י מסכת תענית דף יח עמוד ב

לוליינוס ופפוס אחיו - צדיקים גמורים היו. בלודקיא - היא לוד, והיינו דאמרין בכל דוכתא (בבא בתרא י, ב): הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן בגן עדן, ויש אומרין: שנהרגו על בתו של מלך שנמצאת הרוגה, ואמרו: היהודים הרגוה, וגזרו גזרה על שונאיהן של ישראל, ועמדו אלו ופדו את ישראל, ואמרו: אנו הרגנוה, והרג המלך לאלו בלבד.

8. רבינו גרשום מסכת בבא בתרא דף י עמוד ב

הרוגי לוד. שפעם אחת נמצאת בת מלך הרוגה ומושלכת ברחוב ולא נודע מי הרגה וחשדו לכל היהודים ורצה המלך לשלוח יד בכלן עד שבאו שנים ומסרו עצמן ואמרו שהן הרגוה והצילו את כולם על ידן:

9. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קעד

וזה שפפוס ולוליינוס אחים שאמרו על עצמם שקר שהם הרגו בת המלך כדי להציל את ישראל כדאיתא בתענית דף י"ח ברש"י וכן ברש"י ב"ב דף י' אף שמשמע שהם לא היו בכלל הגזירה מדחזינן שעשו דבר היותר גדול שהרי בשביל מצוה זו אין בריה יכולה לעמוד במחיצתן כדאיתא בגמ' שם הוא משום דהצלת ישראל שאני.

Violating Arays to Save the Rabim

10. תוספות מסכת עבודה זרה דף נד עמוד א

ואין טעם לפטרה ממיתה אלא משום אונס תדע שהרי אם היתה נבעלת ברצון היתה חייבת ואף על גב שהיא קרקע עולם

11. בית הבחירה למאירי מסכת סנהדרין דף עד עמוד ב

אסתר על כרחיה מוליכין אותה ודברינו אינן אלא למי שאומרים לה לכו מעצמך להבעל לפלוני ואם לאו אנו הורגין אותך אבל מי שמוליכין אותו על כרחו אינו ממין זה ולא אמרו עליה בענין זה תהרג וכו' והוא אצלי שאמר קרקע עולם היתה שלא היתה היא עושה כלום ואף שכר הליכה אין בידה שמוליכין היו אותה על כרחיה אבל באיש אפילו הוליכוהו על כרחו הואיל ומעשה בידו או האשה בזמן שיאמרו לה לילך היא מעצמה יהרגו ואל יעבורו

12. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טו עמוד א

שבכל יום ויום עד עכשיו - באונס, ועכשיו - ברצון. וכאשר אבדתי אבדתי - כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך.

13. תוספות מסכת מגילה דף טו עמוד א

כשם שאבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך - וא"ת אמאי לא היה מגרשה ותהא מותרת להחזירנה י"ל לפי שכל מעשה הגט הוא ע"פ עדים והיה ירא פן יתפרסם הדבר למלכות.

Heterim

14. תלמוד בבלי מסכת נזיר דף כג עמוד ב

אמר ר"נ בר יצחק: גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה. והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן! אלא אימא: כמצוה שלא לשמה, דכתיב: תבורך מנשים יעל אשת חבר הקני מנשים באהל תבורך, מאן נשים שבאהל? שרה, רבקה, רחל ולאה. א"ר יוחנן: שבע בעילות בעל אותו רשע באותה שעה, שנאמר: בין רגליה כרע נפל שכב וגו'. והא קא מתהניא מבעילה דיליה! א"ר יוחנן: כל טובתן של רשעים אינה אלא רעה אצל צדיקים, שנאמר: השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע, בשלמא רע - שפיר, אלא טוב אמאי לא? אלא לאו ש"מ: טובתו רעה היא, ש"מ.

15. קובץ הערות סימן מח

(ו) אבל קשה לפירוש זה, דמאי משני בגמ' [סנהדרין ע"ד ע"ב] אאסתר, דקרקע עולם היתה, דהא היא הלכה ברצון עצמה לאחשורוש, כדרשת רז"ל [מגילה ט"ו ע"א] כאשר אבדתי אבדתי, עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון, ואיך הותר לה לילך למסור את עצמה לזנות, דאילו לא הלכה לא היתה נקראת אל המלך. דבשלמא לפירוש תוס' לא קשיא, כיון דבשעת ביאה היא קרקע עולם רשאית היתה להיבעל, כמו בכל התורה דיעבור ואל יהרג, ומדאורייתא שרי להכניס עצמו לסכנה באופן שיהא מוכרח אח"כ לדחות את האיסורין מפני פיקו"נ, כמ"ש במאור ובר"ן [ז' ע"א מדפי הרי"ף] ספ"ק דשבת, גבי אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת, עיין שם ובשו"ת ריב"ש [סי' י"ז, ק"א וקנ"ב], אבל להרמב"ן הרי אין חילוק כלל בין הבעל להנבעלת, וטעמא דקרקע עולם הוא רק מפני שאין תועלת בזה שתמסור עצמה להריגה, שבידו לבוא עליה על כרחיה, אבל באסתר הלא היתה הברירה בידה שלא לילך.

ואפשר דבאמת עשתה שלא כדון, כדי להציל את ישראל, כמו ביעל שעשתה עבירה לשמה בשביל הצלת ישראל, שנבעלה לסיסרא [נזיר כ"ג ע"ב], וה"נ באסתר דכוותה, וגדולה עבירה לשמה יותר ממצוה שלא לשמה. והא דפריך בגמ' מאסתר, היינו מתחלת נישואיה לאחשורוש, קודם מעשה המון, דאז לא היה אלא הצלת עצמה לבד. ועוד אפשר לומר, דשמה הצלת כל ישראל, אלים טפי מפיקו"נ דיחיד, וגם ג"ע נדחה בשביל זה, וד"ז צ"ע:

16. בית הבחירה למאירי מסכת סנהדרין דף עד עמוד ב

ואם תשיבני יעל שנשמעה לסיסרא אף ברצונה כמו שאמרו שבע בעילות בעל אותו רשע שנאמר בין רגליה כרע וכו' הצלת רבים שאני

Still Assur Li'Ba'alah

17. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טו עמוד א

שבכל יום ויום עד עכשיו - באונס, ועכשיו - ברצון. וכאשר אבדתי אבדתי - כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך.

18. רש"י מסכת מגילה דף טו עמוד א

אבדתי ממך - ואסורה אני לך, דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, וברצון - אסורה לבעלה.

Mordechai

כסף משנה הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה ד

[ד] כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו. סובר רבינו שכשאמרו בגמרא יעבור ואל יהרג פירוש צריך לעבור כדי שלא יהרג. אבל שלמים וכן רבים סוברים דאם נהרג ולא עבר צדקה תחשב לו. ונראה שמפרשים יעבור ואל יהרג הרשות בידו לעבור כדי שלא יהרג. וכתב בנימוקי יוסף דאפילו לפי סברת רבינו אם הוא אדם גדול וחסידי ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה כדי שיראו העם ולמדו ליראה את השם ולאהבו בכל לבם